

TUDOMÁNYOS ÉLET / SCIENTIFIC LIFE

Beszámoló a 7e Festival de Géopolitique de Grenoble konferenciáról

Report on the 7e Festival de Géopolitique de Grenoble

PETE MÁRTON

PETE Márton: PhD-hallgató, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Földtudományi Doktori Iskola, Budapest; petemarton@elte.hu

Márton PETE: PhD student, Doctoral School of Earth Sciences, Eötvös Loránd University, Budapest; petemarton@elte.hu

2015-ben immár hetedik alkalommal rendezték meg a *Festival Géopolitique de Grenoble* nemzetközi geopolitikai konferenciát, amely 2009-ben indult útjára, s az évek során igen jelentős eseménnyé nőtte ki magát. Az esemény koordináló intézménye a Grenoble École de Management (GEM), központi alakja pedig Jean-Marc Huissoud, az intézmény geopolitikai kutatásokkal foglalkozó oktatója és kutatója. Az esemény szakmai és anyagi hátterét számos francia felsőoktatási és kutatóintézmény tudományos közössége, az akadémiai szektor, a média és a magánszféra példaértékű együttműködése biztosítja. Az esemény nem véletlenül kapta a fesztivál megnevezést: nem klasszikus értelemben vett konferenciáról, hanem valódi fesztiválról van szó, amely legalább annyira ismeretterjesztő, mint tudományos jellegű. A minél szélesebb közönség felé történő nyitást jól jelzi, hogy a rendezvényt városszerte köztéri plakátok hirdették, az előadások pedig bárki számára látogathatók, valamint online követhetők voltak, ez utóbbi lehetőséggel az idei évben nagyjából 2900-an éltek a világ minden tájáról. Olyan neves előadók emelték az esemény tekintélyét, mint Anne-Laure Amilhat Szary (Université Joseph Fourier – Grenoble 1), a határkutatásokban nemzetközi szinten meghatározó Association for Borderlands Studies egyik vezető kutatója, Rony Brauman (Sciences Po Paris), az Orvosok Határok Nélkül nemzetközi humanitárius szervezet egykori vezetője, Michel Foucher (Collège d'Etudes Mondiales), aki számos geopolitikai kötet, többek között a magyarul is megjelent *Európa-köztársaság: történelmek és geográfiák között* (1999)

szerzője és Virginie Mamadouh (Universiteit van Amsterdam), a *Geopolitics* folyóirat társfőszerkesztője.

A fesztivál központi témája évről évre változik, a hagyomány szerint az egyik évben egy általános témakör, a másik évben pedig egy nagytérség vagy világrész kerül górcső alá. Az idei esemény tematikája a határok köré összpontosult. A geopolitika világszintű aktualitásaihoz igazodóan bizonyos földrajzi térségek, illetve problémakörök ugyanakkor számos előadás visszatérő elemei voltak a négy nap során. Az előadások igen jelentős része koncentrált a nagyhatalmi geopolitikákra, elsősorban Oroszország jelenlegi geopolitikai attitűdjére és ennek térségi politikai földrajzi hatásaira, elsősorban az egyes poszt-szovjet államok, azon túl pedig Európa és az egész világ vonatkozásában. Oroszország határai a történelem során igen nagy fluktuációt mutattak, s az Orosz Föderáció geopolitikai hatóköre ma sem korlátozódik az orosz államterületre, hanem jelentős befolyást gyakorol a tőle gazdasági és politikai értelemben nagymértékben függő szomszéd államok területére is, amelyek egyfajta pufferezónaként, afféle modern gyepűként veszik körül. E határsáv kialakítása évszázados igénye, egyúttal szerves eleme az orosz geostratégiának, megtartása ugyanakkor folyamatos kihívást jelent, s nagyban függ a mindenkori orosz állam gazdasági és katonai erejétől. Ebbe a kontextusba illeszkedtek tehát a témával foglalkozó szakemberek előadásai.

Az előadások ugyancsak jelentős hányada foglalkozott az illegális bevándorlás és a határokon átvélő mobilitás világszintű egyenlőtlenségeinek problémáival. Általános tendencia, hogy egyre több fallal vagy kerítéssel erősített határszakasz található a világon – egyes kutatások szerint ez ma mintegy 38 000 kilométert jelent, amely az elmúlt évek dinamikus növekedésének eredménye –, s e határok átjárhatósága meglehetősen aszimmetrikussá vált a különböző határ-
oldalak irányából. Jellemző, hogy e fallal, szögesdróttal és egyéb fizikai akadályokkal jelzett és modern biztonságtechnológiai berendezésekkel megtámogatott erősítések olyan határvonalakon épülnek ki, ahol az egyik határoldali állam nemzeti össztermékét tekintve jóval kedvezőbb helyzetű a szomszédjánál. A falat vagy kerítést is e tehetősebb szomszéd építi, általában nemzet- és közbiztonsági okokra hivatkozva, ugyanakkor ugyanezen ország lakói számára a határ viszonylag könnyen átjárható, míg a másik oldal lakói számára sokszor átjárhatatlan. E folyamat, illetve a vele párhuzamosan felálló adminisztratív akadályok (pl. vízumkényszer) eredménye, hogy egyes országok személyi, illetve úti okmányai nagyobb mozgásszabadságot biztosítanak, mint másoké, ami – egy találó megfogalmazás szerint – valamiféle „business class” és „low cost” állampolgárságok kialakulásához vezet. Az illegális bevándorlás kérdése az utóbbi években Magyarországon is egyre inkább megkerülhetetlen témává vált, e kérdéskör kezelése ugyanakkor – a konferencián megismert tapasztalatok alapján – nem választható el a világszintű egyenlőtlenségek problematikájától. Ugyancsak a témában elhangzott előadások tanulsága, hogy ha egy országban a politikai diskurzusba bekerül az illegális bevándorlás problémája, ott igen ha-

mar sor kerül a határok fizikai megerősítésére, ez pedig intő jel lehet olyan, nagytérsegi szempontból szegélyhelyzetű országok számára, mint Magyarország.

A fesztiválon jellemző, a fentiekben bemutatott tematikai és léptékbeli fősodor mellett kisebb számban ugyan, de felbukkantak olyan előadások is, amelyek szűkebb térségek helyi, illetve regionális problematikáira, sajátos térségi helyzeiteire koncentráltak. Ezek közül két olyan előadás érdemel említést, amelyek különös relevanciával és aktualitással bírnak a kelet-középeurópai térség számára.

Jaroslav Janczak (Adam Mickiewicz Egyetem, Poznań, illetve Viadrina Európai Egyetem, Frankfurt an der Oder), alapvetően politikatudományokkal foglalkozó kutató előadása az európai menti ikervárosokról szól, így a két Komáromot, illetve az Esztergom–Párkány kapcsolatot is bemutatta. Kutatása alapvetően arra koncentrált, hogyan értelmezik ezen ikervárosok lakói a határt, a határ túloldalán fekvő másikat várost/városrészt, illetve a kettős városmagot körülvevő határon átnyúló régiót, és mindez hogyan jelenik meg a határhoz kötődő köztéri performatív alkotások (pl. határkövek, határt jelölő táblák, határnyitást jelképező emlékművek stb.) térszemléletében és szimbolikájában. Eredményei azt mutatják, hogy míg Európa nyugati felében inkább az egyetemes európai jelképek dominálnak (pl. Zeusz mint bika elrabolja Európát), keletre inkább a – vélt vagy valós – közös történelem alakjai, illetve elemei jelennek meg. Ezzel együtt Európa keleti felében az összetartozás érzése is erősebb, a határvárosokban élők nem tekintik külföldnek a szomszéd várost, amely sokszor mindennapi térhasználatukban is jelentős szerepet játszik.

Ivana Venier (Università IUAV di Venezia) alapvetően területi tervezési irányultságú kutatása a határon átnyúló mindennapi gyakorlatokra koncentrált Horvátország határai mentén, többek között Isztriában és Vukovár térségében. Vizsgálata arra irányult, hogyan lehetne a határon átnyúló spontán interakciók, mozgások és ezek jellemző térhasználatának tapasztalataira támaszkodni a közösségi tervezés során. Az Európai Unióhoz nemrég csatlakozott Horvátország számára kétségtelenül komoly jelentőséggel bír a kérdés, amelynek megválaszolása fontos támpontot adhat a többek között az európai területi együttműködés keretében rendelkezésre álló források hatékony becsatornázásához. Mindemellett, mint arra az előadás rámutatott, nem tekinthetünk el attól a történelmi konfliktusokkal terhelt helyzettől sem, amely a Horvátország és szomszédjai közötti kapcsolatokat jellemzi. Még ha a közeljövőben az előrehaladó európai integráció le is bontja a külső térben található fizikai akadályokat, az egyes társadalmak, népcsoportok közötti kapcsolatrendszer belső tere még jó ideig határokkal szabdalt maradhat.

Összességében elmondható, hogy a fesztivál a határokhöz kapcsolódó politikai földrajzi problémák igen széles skáláját tárta fel, s így igen komplex, ugyanakkor izgalmas és tanulságokban bővelkedő rendezvényre sikerült válnia. Már szervezés alatt áll a jövő évi, nyolcadik esemény, amelynek tematikus középpontjában Afrika áll majd. Noha a kontinens jellemzően nincs a hazai tudományos érdeklődés homlokterében, a geopolitikai és posztkolonialista érdeklődésű kutatók számára mindenképpen érdekes és fontos esemény lehet.